

MODEL PROGRAMMA

Provinciale Statenverkiezingen 2027

Inspiratie voor provinciale
verkiezingsprogramma's

**LINKS
BOVEN**

INLEIDING

In maart 2027 kiezen we nieuwe Provinciale Staten. De provincie staat voor belangrijke politieke keuzes: Kiezen we voor natuurherstel, of schuiven we verwoesting door naar toekomstige generaties? Kiezen we voor betaalbare huisvesting, of voor een woningmarkt waarin projectontwikkelaars en grondspeculanten bepalen? Kiezen we voor boeren, inwoners en werknemers, of voor agro-industrie, distributiedozen en aandeelhouders? En kiezen we voor wereldwijde verantwoordelijkheid, of gaan we mee in naïeve militarisering?

LinksBoven gelooft dat een andere wereld mogelijk is als we kiezen voor fundamentele systeemverandering. Als progressieve volkspartij dient PRO het voortouw te nemen in het bouwen van een brede linkse beweging voor die verandering.

Verandering begint in de samenleving, op de straten, en vindt vervolgens een weg naar de Staten. De provincie kan een platform zijn voor coöperaties, collectieven, actiegroepen, vakbonden, kleinschalige boeren, klimaatactivisten, antiracistische organisaties, antivandalismebewegingen, vredesgroepen, feministische collectieven en (andere) solidariteitsbewegingen. Het is aan PRO om hun strijd te versterken, hen te verbinden aan onze gezamenlijke strijd, en om steeds weer te laten zien dat die gezamenlijke inzet werkt!

Inspiratie voor dit modelprogramma

LinksBoven heeft voor dit programma tientallen sociale, groene, antiracistische, dekoloniale, vredes-, woon-, cultuur-, burgerrechten-, migranten-, boeren-, gezondheids- en klimaatbewegingen aangeschreven met de vraag welke eisen zij terug willen zien in provinciale verkiezingsprogramma's. Sommige bewegingen hebben concrete eisen, manifesten of handreikingen aangeleverd; bij andere thema's hebben we bestaande publieke standpunten, campagnes en eerdere voorstellen vertaald naar de provinciale context: wat kan de provincie doen via ruimtelijke ordening, omgevingsverordening, grondbeleid, openbaar vervoer, vergunningverlening, toezicht en handhaving, inkoop en aanbesteding, subsidies, cultuurbeleid, regionale samenwerking en interbestuurlijk toezicht?

Dit modelprogramma is dus een vertaling van bewegingseisen naar provinciale programmapunten. Niet elk punt is één-op-één afkomstig van één organisatie. Vaak versterken eisen uit verschillende bewegingen elkaar. LinksBoven is verantwoordelijk voor de politieke vertaling, maar de richting komt voort uit wat sociale bewegingen al jaren agenderen.

Aanvulling op PRO-basisprogramma

Dit modelprogramma is opgesteld door LinksBoven als aanvulling op het basisverkiezingsprogramma van PRO voor de Provinciale Statenverkiezingen van 2027. Het basisprogramma kiest al voor meer provinciale regie op wonen, energie, landbouw, natuur, openbaar vervoer, gezonde leefomgeving en publieke investeringen. In de basis sluit dit goed aan op de eisen van onze bondgenoten in de samenleving. Dit modelprogramma focust daarom op de volgende vijf punten:

- Ten eerste mag **natuur, water, bodem en biodiversiteit** duidelijker worden neergezet als sturend principe zijn voor alle provinciale (ruimtelijke) keuzes. De provincie verdeelt ruimte, vergunningen, grond, stikstofruimte, netcapaciteit en geld. Dat betekent dat ecologische grenzen vanaf de eerste bladzijde leidend moeten zijn.
- Ten tweede willen we **economisch breken met het groeidenken**, en ons richten op de vraag: welke productie is maatschappelijk nodig, democratisch stuurbaar, ecologisch houdbaar en eerlijk georganiseerd?
- Ten derde moet **publieke infrastructuur werkelijk publiek** worden. Energie, warmte, grond, mobiliteit, digitale infrastructuur, water en natuur zijn voorwaarden voor een goed leven. Waar mogelijk zou de provincie die voorwaarden moeten democratiseren.
- Ten vierde kunnen provincies sterker inzetten op **wereldwijde en radicale gelijkwaardigheid**, door een rol te pakken in antiracisme, dekolonisatie, burgerrechten, digitale vrijheid en wereldwijde solidariteit. De provincie koopt in, verstrekt subsidies, beheert regionale samenwerkingsverbanden, verleent vergunningen en spreekt namens haar inwoners. Provinciale besturen hebben daarbij een verantwoordelijkheid voor de hele productieketen.
- Ten vijfde kan PRO in de provincies zich steviger positioneren **tegen de militarisering van economie, samenleving en ruimte**. Defensieclaims op ruimte, natuur, lucht, bodem en publieke middelen zijn geen neutrale ontwikkeling. Het zijn politieke keuzes. Ze raken aan natuurherstel, gezondheid, democratische inspraak, internationale solidariteit en de vraag welke economie we willen bouwen. Ze raken aan de veiligheid en kwaliteit van onze leefomgeving.

Dit modelprogramma is een gereedschapskist. Programmacommissies kunnen punten letterlijk overnemen, aanpassen aan hun provincie of verwerken in hun eigen punten. Leden kunnen het vervolgens ook gebruiken als inspiratie voor amendementen waar zij een aanscherping nodig achten. Overal waar "[provincie]" staat, kan de naam van de eigen provincie worden ingevuld.

NATUURHERSTEL, BIODIVERSITEIT, LANDBOUWTRANSITIE EN DIERENRECHTEN

Algemeen programmapunt

Natuur is geen luxe en geen decor voor menselijke activiteit. **Natuur heeft waarde in zichzelf.** [Provincie] kiest voor herstel van biodiversiteit, bescherming van dieren, een drastisch kleinere veestapel, agro-ecologische landbouw, toegang tot grond voor boeren van de toekomst en een eerlijk verdienmodel voor boeren die binnen ecologische grenzen werken.

Mede gebaseerd op eisen van natuur- en biodiversiteitsbewegingen zoals Toekomstboeren, Caring Farmers, Aseed, Het Agroecologie Netwerk, Milieudefensie, Caring Doctors, en Extinction Rebellion.

Programmapunten

- **Natuurherstel op één.** Om de biodiversiteitscrisis te mitigeren wordt het Natuurnetwerk Nederland afgemaakt, en volop ingezet op het versterken van ecologische verbindingen en uitbreiding van natuurgebieden. Ook buiten natuurgebieden wordt biodiversiteitsverbetering als voorwaarde voor alle ruimtelijke ontwikkeling toegepast, bijvoorbeeld via een instructieregel aan gemeenten.
- **Ruime stikstofbufferzones rond Natura 2000-gebieden.** In de directe zone van 2 kilometer worden nieuwe stikstofuitstotende activiteiten verboden en bestaande uitstoot versneld afgebouwd. In een bredere overgangszone ondersteunt de provincie boeren bij omschakeling, extensivering, verplaatsing of beëindiging.
- **Stop vee-industrie.** De provincie stopt met het faciliteren van uitbreiding van veehouderijen, mestverwerking, veevoerlogistiek en exportgerichte agro-industrie. Agrariërs worden ondersteund bij omschakeling naar plantaardige, biologische, natuurinclusieve, dierwaardige en regionale landbouw.
- **Verdienmodel voor boeren die bijdragen.** Agrariërs die bijdragen aan natuurbeheer, waterberging, bodemherstel, landschapsbeheer, biodiversiteit en korte ketens krijgen langjarige zekerheid en een eerlijke vergoeding.
- **Actief grondbeleid met lange termijnen.** Via het provinciaal grondbedrijf krijgen agro-ecologische boeren, gemeenschapslandbouw, voedselbossen en biologische tuinders toegang tot betaalbare grond met lange pachttermijnen..

- **Verantwoord provinciaal pachten.** Pachtcontracten bevatten harde voorwaarden voor biodiversiteit, dierenwelzijn, bodemkwaliteit, waterkwaliteit, gifvrij beheer en eerlijke arbeidsomstandigheden.
- **Korte voedselketens.** De provincie stimuleert regionale voedselhubs, boerenmarkten, publieke inkoop bij lokale agro-ecologische boeren, coöperatieve verwerking en distributie, en eerlijke prijzen voor boeren.
- **Plantaardig eten als norm.** In provinciale gebouwen, evenementen en gesubsidieerde bijeenkomsten wordt plantaardig eten de standaard.
- **Dierenwelzijn als provinciaal beleidsdoel.** De provincie beschermt leefgebieden, legt faunapassages aan, voorkomt verkeersslachtoffers, stopt dieronvriendelijk bermbeheer en normeert dierenwelzijn in de landbouw, met het streven voor een einde aan de veehouderij.
- **Dieren laten leven.** Het recreatief doden van andere dieren past niet bij een provincie die biodiversiteit en dierenrechten serieus neemt. Er worden geen provinciale vrijstellingen gegeven voor jacht op dieren, ook niet voor 'beheer'. In plaats daarvan stimuleert de provincie diervriendelijke maatregelen.
- **Recreatie kan niet overal.** Sommige natuur heeft rust nodig. Afsluiting of beperking van toegang voor mensen is gerechtvaardigd wanneer dat nodig is voor kwetsbare andere soorten, herstel of veiligheid van de natuur.
- **Geen natuurverstoringende activiteiten.** De provincie stopt met subsidies voor evenementen, projecten of recreatievormen die dierenleed veroorzaken, natuur verstoren of kwetsbare gebieden verder onder druk zetten.

3 KLIMAATRECHTVAARDIGHEID, ENERGIE EN PUBLIEKE VOORZIENINGEN

Algemeen programmapunt

[Provincie] behandelt de wereldwijde **klimaatontwrichting als crisis**. We bouwen aan een **fossielvrije provincie** waarin energie, warmte en netcapaciteit democratisch worden gestuurd. De lasten van de transitie komen terecht bij de vervuilers en grootverbruikers.

Mede gebaseerd op eisen en campagnes uit de klimaatbeweging, : Extinction Rebellion NL, XR Justice Now, Fossielvrij, Reclame Fossielvrij, Milieudefensie, Aseed, De Gezondheidszaak, en Caring Doctors.

Programmapunten

- **Provinciale klimaatbegroting.** [Provincie] stelt een provinciaal klimaatbudget op: hoeveel broeikasgasuitstoot is nog mogelijk binnen een rechtvaardig aandeel in de wereldwijde klimaatopgave? Alle grote provinciale besluiten worden hieraan getoetst.
- **Provinciaal klimaatcrisisberaad** Er komt een provinciaal klimaatcrisisberaad met gelote inwoners. Input van maatschappelijke organisaties, inheemse groepen, jongeren, wetenschappers, werknemers en klimaatrechtvaardigheidsorganisaties krijgt hierin een plek. Vooraf wordt vastgelegd hoe Provinciale Staten de voorstellen behandelen.
- **Provinciaal klimaatrechtvaardigheidsfonds.** De provincie richt een fonds op voor gemeenschappen en initiatieven die extra geraakt worden door hitte, overstroming, droogte, energiearmoede of klimaatadaptatiemaatregelen.
- **Fossielvrij investeren en vergunnen.** Nieuwe fossiele infrastructuur, nieuwe fossiele vergunningen en uitbreiding van fossiele opslag krijgen geen provinciale steun. De provincie verzet zich tegen besluiten van andere bestuurslagen wanneer die een fossielvrije toekomst in de weg zitten.
- **Fossiele banden verbreken.** De provincie verbreekt banden met de fossiele industrie. Fossiele bedrijven krijgen geen sponsoring, geen podium, geen provinciale subsidie, geen greenwashing partnerschappen en geen rol in provinciaal cultuurbeleid.
- **Verbod fossiele reclame.** Fossiele reclame wordt expliciet geweerd van alle provinciale gebouwen, provinciale wegen, OV-concessies, haltevoorzieningen, provinciale evenementen en door de provincie gesubsidieerde evenementen en campagnes.
- **Moratorium op datacenters.** Er komt een moratorium op nieuwe datacenters zolang netcapaciteit, water, ruimte en duurzame energie schaars zijn. Uitzonderingen zijn alleen mogelijk voor aantoonbaar noodzakelijke publieke digitale infrastructuur die voldoet aan strenge eisen voor energie, water, warmtehergebruik, privacy en publieke zeggenschap.

- **Geen ruimte voor fossiele teelt.** Laagwaardige teelt die afhankelijk is van fossiele energie, warmte of CO₂, krijgt geen ruimte om zich te vestigen of om uit te breiden.
- **Publiek of coöperatief zeggenschap.** [Provincie] onderzoekt een provinciaal energiebedrijf en een provinciaal warmtebedrijf, met democratische zeggenschap van bewoners, werknemers en lokale energiecoöperaties.
- **Opbrengsten naar de gemeenschap.** Bij grootschalige duurzame energieprojecten geldt: lokaal eigendom is de norm, democratisch zeggenschap is verplicht en opbrengsten vloeien terug naar de gemeenschap.
- **Netcapaciteit naar maatschappelijke noden.** Bij ruimtelijke inpassing wordt netbewust geprioriteerd voor maatschappelijke behoeften als woningbouw, scholen, zorg, openbaar vervoer, circulaire industrie en warmtenetten.

RECHT OP GEZONDHEID EN EEN GEZONDE LEEFOMGEVING

Algemeen programmapunt

Iedereen heeft recht op **schone lucht, schoon water, gezonde bodem en een veilige leefomgeving**. [Provincie] stopt met beleid waarin sommige mensen, andere dieren en ecosystemen worden opgeofferd voor industriële winst. Vervuilers betalen, vervuiling stopt bij de bron.

Geïnspireerd op eisen uit de bredere milieu- en gezondheidsbewegingen, zoals: De Gezondheidszaak, Caring Doctors, Extinction Rebellion en lokale bewonersgroepen rond industrie en infrastructuur.

Programmapunten

- **Gezondheid als voorwaarde.** In vergunningverlening, toezicht, handhaving, ruimtelijke ordening en economisch beleid vormt gezondheid de basis van alle afwegingen. De provincie beoordeelt ook cumulatieve druk op inwoners en natuur.
- **Geen toekomst voor overtreders.** Bedrijven die structureel milieuregels overtreden verliezen het recht op provinciale subsidies, nieuwe vergunningen, uitbreidingsruimte en deelname aan provinciale programma's.
- **Alle vervuiling toegankelijk in kaart.** We pakken vervuiling samen aan, door alle gegevens van grote uitstoters, lozingen, bronnen van zeer zorgwekkende stoffen (ZZS) en PFAS, geurbelasting, geluidsoverlast, fijnstof, stikstof en lichtvervuiling in kaart te brengen.
- **Zeer zorgwekkende stoffen aanpakken bij de bron.** De provincie herzielt vergunningen van bedrijven die PFAS of andere persistente stoffen lozen of uitstoten en werkt toe naar nullozingen.
- **Verbod op industrieel gif als bouwstof.** [Provincie] verbiedt het gebruik van staalslakken en vergelijkbare industriële reststoffen in provinciale infrastructuur, natuurgebieden, waterwingebieden, woongebieden, landbouwgrond en kwetsbare bodem- of watersystemen. Bestaande toepassingen worden geïnventariseerd en waar nodig gesaneerd op kosten van de vervuiler.
- **Voorzorgsbeleid voor bestrijdingsmiddelen.** In kwetsbare zones rond woningen, scholen, kinderopvang, zorginstellingen, drinkwatergebieden, natuurgebieden, ecologische verbindingzones en oppervlaktewater komen spuitvrije bufferzones.
- **Verbod intensief bespoten teelt.** Nieuwe of uitbreidende sierteelt, bollenteelt en andere intensief bespoten teelten worden verboden in kwetsbare zones rond natuur, water en woningen. Bestaande bedrijven krijgen ondersteuning om om te schakelen naar hoogwaardige, gifvrije, biologische of agro-ecologische teelten.

- **Terugdringen lichtvervuiling.** Nieuwe verlichting langs provinciale wegen, fietsroutes, bedrijventerreinen en sportcomplexen wordt alleen toegestaan als nut, veiligheid, ecologie en energiebesparing zorgvuldig zijn afgewogen. Donkere natuurcorridors worden beschermd.
- **Democratiseer vergunningen en handhaving.** De provincie stelt strengere normen voor geluid, lucht en geur rond industrie, logistiek, wegen, luchthavens, militaire terreinen en intensieve veehouderij. Omwonenden krijgen een volwaardige stem in vergunningen en handhaving.

5 RECHTVAARDIGE RUIMTE: WONEN, NATUUR EN GROND

Algemeen programmapunt

Ruimte is schaars en daarom politiek. [Provincie] kiest voor betaalbare woningen, natuurherstel, publieke grond, voorzieningen dichtbij en bescherming van kwetsbare groepen. Grond is geen speculatieobject, maar een gemeenschappelijk goed.

Mede gebaseerd op eisen uit de woonbeweging, waaronder: Bond Precaire Woonvormen, Het Woonprotest, Woonopstand, Niet Te Koop, Commons Lab, The Commons Network, Collectief Kapitaal, Bijstandsbond, Straatalliantie

Programmapunten

- **Actief grondbeleid.** Er komt een provinciaal grondbedrijf dat grond koopt, beheert, ruilt en inzet voor betaalbare woningbouw, natuurherstel, waterberging, agro-ecologische landbouw en publieke voorzieningen.
- **Waarde behouden voor bewoners.** Als grond meer waard wordt door publieke besluiten vloeit zo veel mogelijk terug naar de samenleving. De provincie onderzoekt instrumenten voor planbatenheffing, erfpacht, voorkeursrecht, zelfbewoningsplicht en anti-speculatiebedingen, en ondersteunt gemeenten daarin.
- **Gemeenschappen bouwen.** Nieuwe woningen worden gebouwd als leefbare gemeenschappen. Elke provinciale woondeal bevat harde afspraken over groen, OV, zorg, onderwijs, sport, cultuur, ontmoeting, toegankelijkheid en betaalbare energie.
- **Open landschap wijkt niet voor particulier belang.** Inbreiding, optoppen, transformatie en hergebruik gaan vóór uitbreiding. De provincie voorkomt dat open landschap wordt opgeofferd voor prestigeprojecten, distributiedozen, datacenters, luxe villawijken of speculatieve bedrijventerreinen.
- **Urgente groepen boven lokale voorkeur.** De provincie voert regie op voldoende woonruimte voor statushouders, dakloze mensen, mensen die vluchten voor geweld, mensen met een beperking en mensen in onveilige woonsituaties. Zij gaan voor op mensen met lokale binding.
- **Toegankelijkheid als ruimtelijke kwaliteit.** De provincie stelt in de omgevingsverordening eisen aan toegankelijke gebiedsontwikkeling. Nieuwe wijken moeten bruikbaar zijn voor mensen met een fysieke, zintuiglijke, verstandelijke of psychische beperking.
- **Woningbouw gaat niet ten koste van natuur.** Woningbouw mag niet worden gebruikt als excuus om natuur verder te verslechteren. De provincie versnelt woningbouw door stikstofuitstoot bij grote vervuilers te reduceren, niet door natuurregels af te zwakken.

- **Ondersteun gemeenten met leegstandverordening.** De provincie stelt middelen beschikbaar voor gemeenten die optreden tegen leegstand, zodat zij kunnen zorgen dat gebouwen ingezet worden voor betaalbaar wonen, opvang, sociale initiatieven, culturele broedplaatsen of maatschappelijke voorzieningen.
- **Wonen uit de marktlogica.** De provincie stimuleert collectieve woonvormen, wooncoöperaties, zorgzame woonvormen, meergeneratiewonen en gemeenschappelijke woonprojecten zonder winstoogmerk.
- **Dak- en thuisloosheid uitbannen.** De provincie ondersteunt gemeenten in het uitbannen van dakloosheid in 2030. Waar gemeenten niet (kunnen) voorzien in eigen tellingen, laat de provincie ETHOS-tellingen uitvoeren.

GOED WERK, EERLIJKE ECONOMIE EN DEMOCRATISCHE ZEGGENSCHAP

Algemeen programmapunt

Een economie is pas gezond als mensen, andere dieren en natuur gezond zijn. We breken fundamenteel met het groeidenken. [Provincie] kiest voor een democratische economie waarin werk zinvol, eerlijk betaald, veilig, houdbaar en maatschappelijk nodig is.

Mede gebaseerd op eisen van vakbonden, commonsbewegingen en ecosocialistische bewegingen, waaronder FNV, Collectief Kapitaal, Commons Lab, en Democratisch Ecosocialisten.

Programmapunten

- **Economie gericht op maatschappelijke behoeften.** De provincie stopt met economische politiek die elk bedrijf wil behouden. Bedrijven krijgen alleen ruimte, subsidie of provinciale steun als zij bijdragen aan brede welvaart, klimaatdoelen, biodiversiteit, sociale gelijkheid en publieke waarde.
- **Eisen voor goed werkgeverschap.** Bij alle subsidies, aanbestedingen en economische programma's gelden voorwaarden: fair pay, cao-naleving, vakbondsvrijheid, veilige werkplekken, geen schijnzelfstandigheid, geen onderbetaling, geen discriminatie, geen belastingontwijking, geen mensenrechtenschendingen in de keten.
- **Postkapitalistische economische ontwikkeling.** De provincie stimuleert coöperaties, sociale ondernemingen, werknemerszelfbestuur, commons, reparatiebedrijven, circulaire ambachtscentra, publieke bedrijven en lokale gemeenschapseconomie. De provincie gebruikt aanbestedingen om coöperaties, sociale ondernemingen, lokale bedrijven, werknemerscollectieven en non-profitorganisaties te versterken.
- **Provinciale circulaire grondstoffenstrategie.** De provincie stelt een provinciale hanteert een strategie met als volgorde: verminderen, hergebruiken, repareren, delen, recyclen. Verbranding, export van afval en schijncirculaire vervuiling worden zo snel mogelijk gestopt.
- **Moderne slavernij bestrijden.** De provincie stelt via huisvestingsafspraken en regionale samenwerking harde eisen aan waardige huisvesting, scheiding tussen werkgever en verhuurder, toegang tot zorg, taalles, rechtsbijstand, vakbonden en maatschappelijke deelname. De provincie richt een provinciaal meldpunt arbeidsuitbuiting en woonmisstanden in, samen met gemeenten, vakbonden, migrantenorganisaties en inspectiediensten.

- **Weren van ongewenste sectoren.** Sectoren die afhankelijk zijn van structurele uitbuiting, lage lonen, slechte huisvesting of milieuvervuiling worden bestreden.
- **Investeren in publieke waarde.** Economische ontwikkelingsmaatschappijen en regionale investeringsfondsen krijgen een nieuw mandaat: niet gericht op economische groei, maar publieke waarde, klimaat, biodiversiteit, coöperatief eigendom, eerlijke arbeid en sociale innovatie.
- **Opbouw publieke capaciteit.** De provincie bouwt publieke capaciteit op: een grondbedrijf, energiebedrijf, warmtebedrijf, OV-bedrijf, publieke data-infrastructuur en kenniscapaciteit voor vergunningverlening, natuurherstel en participatie.
- **Sociaal plan voor werkers in onhoudbare sectoren.** De provincie maakt zich hard voor omscholing met inkomenszekerheid. Werknemers uit fossiele, vervuilende, destructieve of krimpende sectoren krijgen begeleiding naar goede banen in zorg, onderwijs, openbaar vervoer, isolatie, natuurherstel, reparatie, cultuur en duurzame techniek.
- **Eigen beloningsbeleid als voorbeeld.** De provincie voert een eigen loon- en diversiteitsonderzoek uit en maakt een plan tegen loonverschillen, discriminatie en ondervertegenwoordiging binnen de provinciale organisatie en verbonden partijen.

7 OPENBAAR VERVOER EN BEREIKBAARHEID ALS RECHT

Algemeen programmapunt

Bereikbaarheid is een voorwaarde voor vrijheid. [Provincie] behandelt openbaar vervoer als publieke voorziening. Iedereen moet naar school, werk, zorg, familie, cultuur en natuur kunnen reizen: betaalbaar, toegankelijk, veilig en duurzaam.

Mede gebaseerd op eisen uit de antivalidisme-beweging, armoedebeweging, studentenbeweging, migranten- en vluchtelingenorganisaties, klimaatrechtvaardigheidsbeweging, de Palestina-solidariteitsbeweging, en de campagne WijRijzenSamen.

Programmapunten

- **Provinciaal vervoersbedrijf.** De provincie onderzoekt actief de oprichting van een provinciaal of publiek vervoersbedrijf zodra concessies aflopen. Winsten worden geïnvesteerd in beter OV.
- **Minimale bereikbaarheidsnormen.** Elk dorp, elke wijk en elke opvanglocatie heeft recht op een betrouwbare verbinding met onderwijs, zorg, werk, winkels, gemeentehuis, station en culturele voorzieningen.
- **Publieke regie op behoud van lijnen.** Waar reguliere buslijnen onder druk staan, combineert de provincie OV, doelgroepenvervoer, buurtvervoer en deelmobiliteit onder publieke regie.
- **Toegankelijkheidstoets OV-investeringen.** Alle bussen, haltes, stations, reisinformatie, betaalmethoden en klachtenprocedures worden volledig toegankelijk voor mensen met een beperking, in lijn met het VN-verdrag handicap. Nieuwe OV-investeringen worden getoetst door ervaringsdeskundigen.
- **Toegankelijk openbaar vervoer is betaalbaar.** De provincie werkt toe naar gratis of sterk goedkoper OV voor jongeren, minima, mensen met een beperking, mantelzorgers, vluchtelingen, ongedocumenteerde mensen en mensen die afhankelijk zijn van zorg of re-integratie.
- **Gericht veiligheidsbeleid OV.** De provincie neemt veiligheid van vrouwen, queer personen, trans personen, mensen van kleur, moslims, Joden, Aziatische Nederlanders, mensen met een beperking en andere gemarginaliseerde groepen mee in OV-beleid. Dat betekent goede verlichting waar nodig, sociale veiligheid, veilige meldroutes, personeelstraining en aanpak van intimidatie.
- **Radicale verkeersveiligheid.** Het doel is nul verkeersdoden en nul ernstige verkeersslachtoffers. Veiligheid van fietsers, voetgangers, kinderen, ouderen en mensen met een beperking gaat boven doorstroming van auto's.

- **Radicale verkeersveiligheid.** Het doel is nul verkeersdoden en nul ernstige verkeersslachtoffers. Veiligheid van fietsers, voetgangers, kinderen, ouderen en mensen met een beperking gaat boven doorstroming van auto's.
- **Mobiliteit niet ten koste van natuur.** Snelle en veilige fietsroutes worden aangelegd zonder natuur te versnipperen of lichtvervuiling te vergroten. Fietsroutes door kwetsbare natuur worden ecologisch ontworpen.
- **Mensenrechtentoets bij concessieverlening.** In aanbestedingen en concessies voor OV en mobiliteit gelden mensenrechtenvoorwaarden. Bedrijven die betrokken zijn bij of verdienen aan apartheid, bezetting, genocide, ernstige arbeidsuitbuiting, surveillance of mensenrechtenschendingen worden uitgesloten.
- **Geen destructieve (reclame-)uitingen.** OV- en haltevoorzieningen worden vrij van fossiele reclame, gokreclame, discriminerende uitingen en reclame voor producten die aantoonbaar bijdragen aan klimaat- of gezondheidsschade.

ANTIRACISME, DEKOLONISATIE EN WERELDWIJDE SOLIDARITEIT

Algemeen programmapunt

Racisme is een institutioneel en maatschappelijk probleem dat raakt aan veel beleidsthema's. [Provincie] voert **actief antiracistisch en dekoloniaal beleid**. Dat betekent erkenning en herstel voor historische misstanden, representatie en bescherming van gemarginaliseerde groepen, herverdeling én wereldwijde solidariteit.

Mede gebaseerd op eisen uit antiracistische, dekoloniale, migranten-, Joodse antizionistische, islamitische, Oost-Aziatisch-Nederlandse, zwarte en Palestina-solidariteitsbewegingen, waaronder Asian Raisins, Pan Asian Collective, Platform Stop Racisme, Controle Alt Delete, Nederland Wordt Beter, Collectief Jonge Moslims, Migreat, Een Ander Joods Geluid, Erev Rav, BDS Nederland en Plant een Olijfboom

Programmapunten

- **Mensenrechtenprovincie en zusterregio's.** [Provincie] wordt een mensenrechtenprovincie en steunt als zodanig mensenrechtenorganisaties in de provincie en wereldwijd. Via een zusterregioprogramma's worden de banden versterkt met concrete gebieden waar de mensenrechten onder druk staan. Hierbij wordt aansluiting gezocht bij gemeenschappen uit de provincie.
- **Actieplan tegen racisme en discriminatie.** De provincie stelt een provinciaal actieplan tegen racisme en discriminatie op, samen met antiracistische organisaties, migrantenorganisaties, religieuze gemeenschappen, jongeren, wetenschappers en ervaringsdeskundigen. Het plan heeft aandacht voor anti-zwart racisme, anti-Aziatisch racisme, islamofobie, antisemitisme, anti-Roma- en anti-Sinti-racisme, anti-Palestijns racisme, xenofobie, transhaat, validisme en de manier waarop vormen van uitsluiting elkaar versterken.
- **Ondersteuning antidiscriminatievoorzieningen.** De provincie ondersteunt gemeenten met hun antidiscriminatievoorzieningen, grassroots-organisaties en gemeenschapsinitiatieven
- **Onderzoek eigen rol in koloniale misdaden.** De provincie doet onderzoek naar haar eigen rol in slavernij, kolonialisme, contractarbeid, koloniale oorlogen, roofkunst, koloniale handel, plantage-economie, missie, militaire geschiedenis, migratiegeschiedenis en doorwerking daarvan in het heden. Na dit onderzoek komt er een herstelagenda, opgesteld met nazaten, gemeenschappen en betrokken organisaties.

- **Dekoloniaal cultuurbeleid.** Provinciale musea, archieven, erfgoedinstellingen en cultuurfondsen krijgen de opdracht om koloniale geschiedenis, slavernijverleden, migratiegeschiedenis en verzet tegen kolonialisme zichtbaar te maken.
- **Gemeenschapsgeschiedenissen onderdeel van provinciaal erfgoed.** De provincie ondersteunt Ketikoti, herdenkingen rond het slavernijverleden, Indische, Molukse, Surinaamse, Caribische, Aziatische, islamitische, Joodse, Roma/Sinti- en andere gemeenschapsgeschiedenissen. Dit krijgt een structurele plek in het erfgoedbeleid.
- **Mensenrechtentoets op inkoop en aanbestedingen.** De provincie doet geen zaken met bedrijven of instellingen die bijdragen of verdienen aan structurele mensenrechtenschendingen, apartheid, bezetting, genocide, koloniale onderdrukking, illegale nederzettingen, dwangarbeid, oorlogsmisdaden, of ernstige milieuschade.
- **Verbreek banden met Israël.** De provincie brengt alle banden met Israëlische of medeplichtige instellingen, bedrijven en organisaties in kaart. Nieuwe samenwerking, inkoop en aanbesteding met bedrijven of instellingen die betrokken zijn bij bezetting, apartheid of genocide wordt uitgesloten. De provincie spreekt zich uit voor zelfbeschikking, het recht op terugkeer, beëindiging van bezetting en apartheid, bescherming van burgerbevolking, naleving van internationaal recht en vervolging van oorlogsmisdaden.
- **Dekoloniale economische agenda.** De provincie ontwikkelt een dekoloniale economische agenda. Ambities voor circulaire economie en grondstoffenbeleid gaan niet ten koste van gemeenschappen in het Mondiale Zuiden, klimaatbeleid leidt niet elders tot landroof en de provinciale economie wordt onafhankelijk van uitbuiting in wereldwijde ketens.

9 GRENZELOZE SOLIDARITEIT, OPVANG EN VERZET TEGEN DEPORTATIES

Algemeen programmapunt

Mensenrechten stoppen niet bij provinciegrenzen. [Provincie] kiest voor humane opvang, solidariteit tussen gemeenten en bescherming van ongedocumenteerde mensen. De provincie verzet zich tegen ontmenselijking, uitsluiting of deportatiepolitiek.

Mede gebaseerd op eisen van migranten-, vluchtelingen-, mensenrechten-, armoede- en burgerrechtenorganisaties, waaronder Migreat, Here to Support, New Neighbours, Fair Spaces, FNV Migrant Domestic Workers, Kabalikat Nederland, Migrante Netherlands, Sudanese Refugees Organisation, en Amnesty.

Programmapunten

- **Humane opvang aanjagen.** Via de provinciale regietafel worden gemeenten aangejaagd om tot humane, kleinschalige, stabiele en eerlijk verdeelde opvang van vluchtelingen te komen. De provincie spreekt zich uit tegen voortdurende verplaatsing van mensen tussen noodlocaties. Mensen moeten kunnen wortelen, herstellen, werken, leren en relaties opbouwen.
- **Progressieve spreiding van opvang.** Opvang wordt niet geconcentreerd in de armste wijken of gemeenten. Rijke gemeenten, welvarende wijken en gebieden met veel voorzieningen dragen het meest bij.
- **Leefbaarheid verbinden aan opvang.** Opvanglocaties worden ingericht als onderdeel van de gemeenschap, met toegang tot taal, onderwijs, zorg, sport, cultuur, werk, openbaar vervoer en buurtactiviteiten. De provincie stuurt erop dat leefbaarheid van buurten en dorpen vooruit gaan als er opvang wordt gerealiseerd.
- **Steun voor ongedocumenteerden.** De provincie ondersteunt gemeenten die basisvoorzieningen bieden aan ongedocumenteerde mensen, zoals opvang, zorg, juridische hulp, voedsel, kleding, openbaar vervoer en maatschappelijke begeleiding. Er komt een provinciaal solidariteitsfonds voor gemeenten en maatschappelijke organisaties die opvang, basisvoorzieningen en rechtsbescherming organiseren voor mensen zonder papieren.
- **Verzet tegen deportatiebeleid.** De provincie verzet zich tegen deportaties, vreemdelingendetentie of beleid dat mensen zonder papieren verder de illegaliteit en onveiligheid in duwt, passend bij de eigen beleidsruimte. Provinciale gronden, gebouwen en subsidies worden nooit ingezet voor vreemdelingendetentie, deportatie-infrastructuur of detentielocaties. De provincie ondersteunt maatschappelijke organisaties die mensen bijstaan die worden bedreigd met uitzetting, gezinsscheiding of verlies van basisvoorzieningen.

10 DEMOCRATIE, BURGERRECHTEN, DIGITALE VRIJHEID

Algemeen programmapunt

Democratie is meer dan eens per vier jaar stemmen. [Provincie] bouwt aan radicale democratisering, beschermt het demonstratierecht, bestrijdt extreemrechts, maakt beleid toegankelijk en voorkomt discriminerende surveillance en profileringsalgoritmen.

Voor digitale vrijheid verwijzen we ook naar de leidraad van PRO Netwerk Digitale Samenwerking.

11 VREDE, ONTWAPENING EN GEEN MILITARISERING VAN DE PROVINCIE

Algemeen programmapunt

We erkennen dat militarisering geen veiligheid brengt. We pleiten voor een **wereldwijde veiligheidsstrategie** waarbij rechtvaardigheid, diplomatie, klimaatveiligheid, mensenrechten, sociale zekerheid en internationale samenwerking centraal staan. [Provincie] maakt haar economie, ruimte en financiën niet afhankelijk van defensiebelangen. Daarentegen worden provinciale belangen zoals natuur verdedigd tegen de claims van defensie.

Mede gebaseerd op vredes-, ontwapenings-, antikoloniale en solidariteitsbewegingen, waaronder Stop Wapenhandel, De Nieuwe Vredesbeweging, en DiEM25.

Programmapunten

- **Provinciale belangen verdedigen tegen militaire ruimteclaim.** De provincie verzet zich tegen defensie-uitbreidingen die natuurherstel, waterkwaliteit, stiltegebieden, gezondheid, landbouwtransitie, woonkwaliteit, democratische inspraak of burgerrechten schaden. Bij plannen uit het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie eist de provincie volledige milieueffectrapportage, publieke inspraak, onafhankelijke gezondheidstoets, natuurtoets, stikstoftoets, geluidstoets en alternatievenonderzoek.
- **Voorkom afhankelijkheid van militaire industrie.** [Provincie] bouwt geen economische strategie rond defensie, wapenindustrie, militaire drones, surveillance-industrie of oorlogstechnologie. Provinciale subsidies, innovatiefondsen, campussen, ontwikkelingsmaatschappijen en grondposities worden niet ingezet om wapenbedrijven, militaire technologiebedrijven of surveillancebedrijven aan te trekken.
- **Kwetsbare gebieden niet belasten met militaire activiteiten.** In Natura 2000-gebieden, Natuurnetwerk Nederland, stiltegebieden, waterwingebieden en kwetsbare landschappen werkt de provincie niet mee aan nieuwe militaire activiteiten of uitbreiding van bestaande militaire druk die de omgevingswaarden van die gebieden aantast.
- **Geen uitzonderingswetgeving.** De provincie accepteert niet dat uitzonderingswetgeving wordt gebruikt om natuurwetgeving, omgevingsrecht, participatie, privacy, erfgoedbescherming of rechtsbescherming te passeren.
- **Maatschappelijke militarisering tegengaan.** De provincie verzet zich tegen normalisering van militaire aanwezigheid in onderwijs, cultuur, jeugdbeleid, evenementen en publieke ruimte.
- **Pleiten voor echte veiligheid.** De provincie spreekt zich uit voor een collectieve veiligheidsstrategie: diplomatie, conflictpreventie, mensenrechten, ontwikkelingssamenwerking, klimaatrechtvaardigheid, opvang, internationale rechtsorde en vredesopbouw.